

פניני הדרך היומי

לקט פנינים יקרים ונחמדים על סדר הדרך היומי

חגיגה יא - יז | פרשת ויקהל | גליון מס' 112

דף יא. א

אין דורשין בסתרי עריות בשלשה וכו' - פירש"י דהיינו עריות שאינן מפורשות כגון בתו מאנוסתו, והתוס' ר"ד חולק על רש"י ומפרש דהיינו הקולות שיש בעריות כגון בקידושין שיש מצדקי שאינן קידושין ויבאו לדמות מילתא למילתא. ולפירש"י קצת קשה מה דפריך אי הכי גזל נמי, ואפשר דהכוונה לגזול על מנת לשלם וכיו"ב דנפק"ל מדרשה בב"מ ריש פרק איזהו נשך.

עוד נציין שהדרכי משה (יו"ד סי' רמ"ו ס"ק ט') הביא מהאגודה בשם הראב"ה, דהא דאין דורשין בעריות בשלשה היינו בימי התנאים והאמוראים שהיו לומדים על פה, אבל אנו הלומדים דבר הכתוב אין לחוש לזה, ולכאורה לפי פירוש התוס' ר"ד אין לחלק כן.

עוד כתב הדרכי משה, דמצא בזוהר סתרי עריות וטעמן עפ"י דרך הקבלה ושרומזין כולן על מעשה מרכבה, וכתב דנראה שע"ז אמרו שאין דורשין בעריות, מיהו כתב, דבגמ' משמע שהדבר כפשוטו. [ולכאורה צ"ב לפי פירוש של הדרכי משה אמאי מותר ללמד בעריות לשנים והא כה"ג אסור ללמד במעשה מרכבה]. וע"ע במהרש"א.

דף יב. א

אדם הראשון מן הארץ עד לרקיע וכו' - וברש"י: כשהי' שוכב הי' ראשו למזרח ורגליו למערב ע"כ - האליה רבה (סי' ג' אות ה') הוכיח מרש"י כאן דלא ס"ל כמש"כ השו"ע (סי' ג' סעיף ג') דיש ליהזר אפילו כשאין אשתו עמו שלא לישן מזרח מערב. מיהו ע"י בפמ"ג (בא"א סק"ז) שדחה דרך שינה אסורה אבל שכיבה בלי שינה מותר.

דף יב. ב

ת"ר ב"ש אומרים שמים נבראו תחלה ואח"כ נבראת הארץ וכו' וב"ה אומרים ארץ נבראת תחילה ואח"כ שמים וכו' - כתב הגאון ר' שלמה זלמן אויערבך זצ"ל (קובץ ישרון כרך ט"ו ע' שפג - ד): וכפי מה שיוסיף האדם להתבונן בדרכיה של תורה, יוסיף זיכוך לנפשו ויקנה בעצמו מעלות המידות, כי כל דרכי התורה וכל מצוותיה הם לתכלית זו, לזכך את האדם ולתקן את העולם כולו במלכות ה'. ולענין זה אין הבדל כלל אם הוא עוסק בהלכות שבין אדם לחבירו או בהלכות שבין אדם למקום, ואפשר דזהו מה שרמזו לנו חז"ל בלשון זה דכל

השונה הלכות - בלשון רבים, שבכל הלכותיה של תורה, קונה האדם לעצמו הליכות עולם, ומזכך את נפשו ומתקדש בקדושתה של תורה ללמוד מדרכיה אורחות חיים למעלה למשכיל, ואדם זה, המקשר עצמו להלכותיה - הליכותיה של תורה, בכל יום, מובטח לו שהוא בן העולם הבא.

ובאמת אנו מוצאים בדבריהם ז"ל (חגיגה דף י"ב א') שנחלקו ב"ש וב"ה, בית שמאי אומרים, שמים נבראו תחילה ואח"כ הארץ, שנאמר בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ. ובית הלל אומרים, ארץ נבראת תחילה, שנאמר ביום עשות ה' אלקים ארץ ושמים. וכבר ראיתי שביארו בזה, שנחלקו ב"ש וב"ה במחלוקת הידועה של רבינו הרמב"ם ז"ל ושאר הראשונים, הרמב"ם סובר (מורה נבוכים מ"ג פי"ד) שלא נכון כלל לומר שכל הגלגלים הכוכבים והמזלות נבראו רק כדי לשמש את העולם הקטן הזה, ואת האדם המשול כחרס הנשבר, כי לא מן החכמה היא להכין כלים שמשקלם עשרות אלפי ככרים כדי לעשות מחט קטן כרגיר של חול. ואף שמפשוטי המקראות מבואר שכל הבריאה כולה היא למען האדם, אך הרמב"ם מיישב אותם גם לפי שיטתו. וכך היא דעת בית שמאי, ולכן סוברים הם ששמים נבראו תחילה - כלומר שגם הם יש להם תכלית ומטרה, ולא נבראו רק כדי לשמש את העולם הזה. אבל בית הלל סוברים כדעת ספר העקרים ועוד החולקים על הרמב"ם, ששיטתם היא, שכל הבריאה כולה אין לה שום מטרה ותכלית - חוץ מהעולם הזה ועם ה' אשר בקרבו, ומכיוון שכן הם סוברים שהארץ נבראת תחילה, ורק אח"כ נבראו השמים וכל צבאם, כדי לשמש את העולם הזה.

וכן אנו מוצאים בכמה מקומות בש"ס שבית שמאי מחשיבים יותר את הענינים השמימיים שהם למעלה מהשגתינו, ואילו בית הלל מחשיבים את הענינים הארציים. וכך אמרו ז"ל (ביצה דף ט"ז א') בית שמאי אומרים, מחד בשבת לשבת, כי כל ששת ימי המעשה - הכל כהכנה ליום השבת. ובית הלל מדה אחרת לו - היינו שקנה המדה שלו בחקר תכלית בריאת העולם היתה שונה, שכל מעשיו לשם שמים, ואמר ברוך ה' יום יום, כי כל יום הוא תכלית לעצמו, וגם ששת ימי המעשה מתקדשים במעשים הארציים לשם שמים, שהוא תכלית הבריאה.

גם מצאנו שנחלקו בית שמאי ובית הלל בהדלקת נר חנוכה (שבת דף כ"א ב'), ב"ש סוברים שבליילה הראשון מדליקים

שאומרים "חק וזמן נתן להם" ע"כ. וע"ע מש"כ בזה בס' בספר דרך שיחה להגאון ר' חיים קנייבסקי שליט"א (ע' טו).

מעון שבו כיתות של מלאכי השרת שאומרות שירה בלילה וכו' - כתב השיטה מקובצת (כתובות ח א) מפירושי הגאונים, דהא דמברכין בנשואין שהשמחה "במעונו" ולא נקט שחקים לפי שהיו מלאכי השרת שבמעון מביאין לאדם הראשון סעודתו ביום שנשא חוה, ולכך כשנשואין אשה אומרים שהשמחה "במעונו".

והכל בו (סי' עה) פירש, דהשמחה השלמה במעונו של ה' ולא לפנינו, לפי שהיכולות שלו לחדש לו פנים חדשות שהרי הרקיע שבו מלאכי השרת אומרים שירה נקרא "מעון" ובכל יום ויום נבראים מלאכים, אבל אנו אין יכולין להביא פנים חדשות לרצוננו.

☞ דף יג. ☞

דבש וחלב תחת לשונך דברים המתוקים מדבש וחלב וכו' - הנה נמשלה התורה לדבש וחלב. וכתבו הפוסקים שמטעם זה נוהגים לאכול בשבועות - חג מתן תורתנו, דבש וחלב.

הגיד הגאון ר' צבי הירש פערבער מלונדון ז"ל (הובא בספר ילקוט דברי אסף) דבש - הוא ליקוט, שהדבורים מלקטים מפרחים הצוף וממנה מייצרים הדבש. חלב - הוא מהפרה בעצמה, שמייצרת בתוכה את החלב.

והרמז הוא שכן צריך להיות שני האופנים בתורה (א) ללקט ולהביא מאחרים, ולעיין בספרי הראשונים והאחרונים ולאגור בתוכו דבריהם, (ב) בעצמו, לעיין ללמוד ולחדש להבין ולהתייגע ולהעמיק בדברי תורה.

והחיות רצוא ושוב וכו' - הנה בשו"ע או"ח (סי' צ"ה סעיף א) כתב הרמ"א: וי"א כשעומד להתפלל ילך לפניו ג' פסיעות דרך קירוב והגשה לדבר שצריך לעשות ע"כ, וכתב באלי" רבה דנראה דאין צריך לחזור לאחוריו כדי לילך לפניו דהיינו כשעומד אצל הכותל, אבל במגן גיבורים כתב דמנהג העולם לחזור לאחוריו, והו"ד במשנה ברורה, וכ"כ בקיצור שו"ע ריש סימן י"ח.

ובכף החיים (אות ז') הביא טעם ע"ז מספר חוט השני שהוא זכר לג' מילין שנתרחקו מהר סיני בשעת מתן תורה, כן צריך ג"כ לחזור לפניו זכר לאותן ג' מילין שחזרו ישראל ונתקרבו.

וכתב בכף החיים שם עוד טעם בזה, כי עי"ז שעומד במקומו וחוזר לאחוריו ג' פסיעות ואח"כ חוזר למקומו להתפלל מורה הכנעה לפני ה' י"ת שהוא מתפחד לגשת לפניו להתפלל מפחדתו אותו, וע"ד שאחז"ל במסכת חגיגה דף י"ג והחיות רצוא ושוב, הוא נרתע לאחוריו ואח"כ חוזר לפניו להתפלל להראות שאינו ראוי להתפלל לפניו ית' כי אם ממדת החסד שהוא נתן לנו רשות להתפלל לפניו.

☞ דף יג. ☞

הי מינייהו אימעוט - אמר רב חננאל אמר רב אותן שאומרות שירה בהן - איתא באוהב ישראל וכן מהגר"א זצ"ל שנמצא שאלו כנפיים האמצעיים, והיינו דבפסוק בשכמל"ו יש בו ששה תיבות, והיה כתוב על הכנפיים כסדר מלמעלה למטה, על כל כנף תיבה אחת. נמצא על כנפיים האמצעיים היה כתוב

שמונה נרות וכל יום פוחת והולך. וב"ה סוברים שבלילה הראשון מדליק נר אחד ובכל יום מוסיף והולך. וכתב המהרש"א (שם) שבית שמאי סוברים כאותו התירוץ שכתב בבית יוסף (או"ח סי' תר"ע) שתיכף בלילה הראשון חילקו את השמן לשמונה חלקים, מפני שאין סומכין על הנס. ונמצא, שבלילה הראשון כבר היה ניכר הנס של שמונה ימים, אבל בית הלל לשיטתם שאמרו ברוך ה' יום יום - הם סוברים שהיו בטוחים שהקב"ה יזמין להם שמן גם בשביל שאר הימים, הואיל וכל הבריאה כולה היא אך ורק בשביל האדם, ולכן שפכו בלילה הראשון את כל השמן לתוך המנורה, ומשום כך מדליקין בלילה הראשון רק נר אחד בלבד.

ובזה יש לבאר מה שאמרו ז"ל (שבת דף ל"א א) מעשה בנכרי אחד שבא לפני שמאי, א"ל גירני על מנת שתלמדני כל התורה כולה כשאני עומד על רגל אחת, דחפו באמת הבנין שבידו. בא לפני הלל, גייריה, אמר לו, דעלך סני לחברך לא תעביד, זו היא כל התורה כולה, ואידך פירושה הוא זיל גמור. והביאור הוא, דבית הלל סוברים שואהבת לרעך כמוך הוא היסוד של כל התורה כולה, מפני שהם מחשיבים ביותר את העולם וקיומו באופן הנרצה לפניו ית', שהרי כל השמים כולן והעולמות העליונים טפלין הן לגבי הארץ. וא"כ יסוד הבריאה ותיקונה הוא בתיקונו של האדם, וכל עניני התורה כולם באים לתכלית זו שאבן היסוד לבנינו הוא ואהבת לרעך כמוך, ואידך פירושה הוא, זיל גמור. כי בעמל דברי התורה ודרכיה יוכל האדם לבא לידי תיקונו השלם. אך שמאי דחה את הגר באמת הבנין שבידו, כלומר, בקנה המידה שלו בחקר תכלית הבריאה, שדעתו בזה היתה שהענינים השמימיים שהם למעלה מהשגתנו הם הרבה יותר חשובים, ומשום כך אי אפשר ליתן כלל אחד לכל פקטי המצוות שבתורה.

אולם כל האמור אינו אלא בחקר תכלית הבריאה, אבל לענין לימוד התורה הנותנת לאדם דרך חיים, אין יתרון לחלק התורה האחד על משנהו, וכל סוגי המצוות בין מצוות שבין אדם למקום, ובין מצוות שבין אדם לחבירו, ובכל דבר הלכה שהאדם עסוק בו, עליו לראות בהתבוננות רבה מה התורה מלמדת אותו, ליישר את דרכיו על פיה, כי תורת ה' תמימה משיבת נפש, עדות ה' נאמנה מחכימת פתי, פקודי ה' ישרים... מצוות ה' ברה... משפטי ה' צדקו יחדיו, ובכל חלקי התורה צריך האדם להתהלך ולהתבונן לחיות על פיהם את הליכות עולמו. וזהו שאמרו כל השונה הלכות - להורות, כי כל עניני ההלכות שקולין הן, ללמד את האדם דרכי חיים כי הליכות עולם לו.

רקיע שבו חמה ולבנה וכוכבים ומזלות קבועין וכו'. שחקים שבו רחיים עומדות וטוחנות מן לצדיקים וכו' - בערוך השלחן ובאשל אברהם (סי' תכ"ו) כתבו להקשות אמאי קבעו לומר בברכת הלבנה "אשר במאמרו ברא שחקים" וכו' והא הירח קבוע ברקיע.

והגרע"א זצ"ל בהגהותיו לשו"ע (סי' תכ"ו) הביא מספר הברית שהקשה כן, ותירץ דמה שאיתא כאן דלבנה ברקיע, הוא רק לר"ל, אבל לר"י דאמר בסמוך שני רקיעים, ע"כ צ"ל דשבע השמות הן כינויין לשני רקיעין הללו, והמסדר ברכה זו בסנהדרין (מב א) הוא רב יהודה, ולשיטתו שפיר הזכיר שחקים בקידוש לבנה, והוא שם נאות בקידוש לבנה וכמו

תיבות "כבוד מלכותו". לכך אנו מתפללים במוסף ביום טוב: גלה "כבוד מלכותך" עלינו מהרה, היינו השני כנפיים האמצעיים שנתמעטו.

עוד נציין למוש"כ הגאון רבי יצחק אייזיק חבר זצ"ל בספרו סדר זמנים (בדרוש לסיום כולי שיתא סדרי, סוף הספר, עמוד קמח - בדפו"ח) וז"ל: וענין ד' אמות של הלכה הוא דבר עמוק וכו', ואחר מותו של משה נסתמו מעיינות החכמה ונעלמה תורה שבכתב וצריכים לייגע עצמם בתורה שבע"פ וכו', כמ"ש (ישעיה ל, כ) "ולא יכנף עוד מוריד", כי אז ישיגו כל התורה בלא שום ספק הכל מתוך תורה שבכתב, וענין הכנפים הם שש כנפיים ששה סדרים של הש"ס כמ"ש במקום אחר באמרום (חגיגה יג ע"ב) כתוב אחד אומר (ישעיה ו, ב) "שש כנפים לאחד" וגו', וכתוב אחד אומר (יחזקאל א, ו) "וארבעה כנפיים" כאן בזמן שביהמ"ק קיים, וכאן בזמן שאין ביהמ"ק קיים, כביכול כאילו נתמעטו כנפי החיות, כי בחוץ לארץ נוהג רק ד' סדרים כמ"ש בב"מ (קיד ע"ב) בארבעה לא מצינא וכו'.

והוא כמ"ש רבינו הגדול [הוא הגר"א זצ"ל], שפסוק "שמע ישראל" ה' תיבות ראשונות נגד ה' חומשים שבתורה שבכתב, ו' תיבות של "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד" כנגד ו' סדרים בתורה שבע"פ, ותיבה "אחד" באמצע הוא י"ג מדות שהתורה נדרשת בהם, שבוה מתחבר שבכתב עם שבע"פ, וששה תיבות בשכמל"ו הם בו' כנפי החיות, ובחורבן ביהמ"ק נתמעטו ב' אמצעים שבהם, ולכן משה רבינו ע"ה לא הזכיר בשכמל"ו בק"ש בתורה לפי מעלתו הגדולה כמ"ש, ולפיכך אנו אומרים אותו בחשאי, שזהו לנו על שכחת התורה, שאין משיגים מתוך תורה שבכתב עד לעתיד לבוא אז לא תהיה התורה מכסה בכנפיים כמ"ש "ולא יכנף וגו' והיו עיניך ראות את מוריד". עכ"ד והדברים נפלאים.

דף יד. ע

אמר ליה שמואל לחיאי בר רב: בר אריא! תא, אימא לך מילתא מהני מילי מעליותא דהוה אמר אבוך: כל יומא ויומא נבראין מלאכי השרת מנהר דינור, ואמרי שירה ובטלי, שנאמר חדשים לבקרים רבה אמונתך - וביאור בר אריא נראה שהוא בן אריה והיינו בן של אדם גדול בתורה כאריה, וכן נראה מדברי הזוה"ק (פרשת תרומה דף קסט עמוד ב): 'סדרו מלין כלהו קמיה וסחו ליה עובדא אמר לון זכאין אתון וזכאה חולקי דהא אדכרנא יומא חד דהוה אזיל עמי בארחה רב ספרא אבוי ובריכית ליה כד אתפרש מני דיהא ליה בר אריא באורייתא ולא בריכית ליה דאיהו יזכי ביה'. ומשמעות דברי הזוה"ק מבואר דבר אריא היינו בן אריה וכפי שפירש בפי' מתוק מדבש שם. [וראה במדרש תהלים (שוחר טוב; מזמור ז): ורבנן אמרי אבי ראה אמר לאבנר, דהוה אריה בתורה].

ועוד חשבתי לבאר זאת שכינהו כן עפמש"כ רש"י (על הרי"ף בתענית טז). שאדם של צורה היינו: 'יפה תואר ופניו כפני אריה ודבריו נשמעין' [והנה לפי"ז יתיישב משה"ק המהרש"א עמש"כ רש"י שלפננו שאדם של צורה היינו בעל קומה, ותמה המהרש"א, וכי משום שהוא בעל קומה נשמעין דבריו יותר, אך לפי"ד רש"י שברי"ף את"ש, ובמאירי פירש: אדם של צורה היינו אדם מסויים, ושעניינו מפורסם במעלה וחסידות, ודבריו נשמעין. והמהרש"א כתב, דהיינו שהוא חכם במילי דעלמא.

ובדרך אגב אציין למוש"כ החשוקי חמד (ברכות דף נה). שציין שבמלאכת שלמה על המשנה (תענית פ"ב מ"ב) פירש: יפה תואר ופניו כפני אריה, ובעל קומה ודבריו נשמעין בהכנעת הלב, עכ"ל. ויש לעיין מהיכן למד שפניו פני אריה. והנה נאמר בדברי הימים (א' י"ב פסוק ח' ט'): ואלה הבאים אל דוד לציקלג להמליכו גבורי החיל אנשי צבא למלחמה עורכי צנה ורומח ופני אריה פניהם. ופרש"י פניהם מפוחדים כאריה. ובמצודות כתב "מפחידים". והבין המלאכת שלמה שזוהי הכוונה של אנשי צורה, כך שמעתי מוגסי הגר"ח קנייבסקי שליט"א. וזוהי מעלה גדולה לעורר את הציבור]. ושמא נמי זכה לכך רב שיהא אדם של צורה היינו בעל קומה ופניו כפני אריה, ולפיכך כינה שמואל לבנו בן אריה. וכן מצינו בע"ז לא: שכינה שמואל לחיאי בר רב 'בר אריא'. אמנם ביומא דף עח. מצינו שאמר ליה זעירא בר חמא אושפיזינן דרבי אמי ורבי אסי ורבי יהושע בן לוי ודכולהו רבנן דקיסרי הוה, לרב יוסף בריה דרבי יהושע בן לוי: בר אריא. ושמא גם הכא נפרש כפי שפירשנו הכא.

אמנם בברכות יב. ובגיטין סב. ובמנחות נג. הגירסא היא: "בר אוריין", ופירש רש"י "בן תורה".

דף טו. ע

מה כלי זהב וכלי זכוכית אף על פי שנשברו יש להם תקוה, אף ת"ח וכו' - בפרשת דרכים (דרוש כ"ה) כתב לבאר בזה, דהנה קי"ל שכל כלי מתכת אם נשברו וחזר ועשה כלים משבריהם חוזרים לטומאתן ישנה חוץ מכלי זכוכית שנטהרו לעולם. וכמ"ש הרמב"ם פ"ב מהלכות כלים.

וזה מה שכתוב כאן דכמו דכלי זכוכית אף על פי שנשברו יש להם תקנה ואינם חוזרים לטומאתן הישנה, כך ת"ח שסרח וחזר בתשובה כל חטאותיו שעשה לא תזכרנה עוד.

שובו בנים שובבים חוץ מאחר וכו' - רבינו בעל הראשית חכמה בספרו (שער הקדושה פרק י"ז) כתב בתו"ד: ואין לך דבר שעומד לפני התשובה, ואף אם שמעת שובו בנים שובבים חוץ מפלוני, כענין אלישע אחר, אל תחוש, שהרי אלישע אחר סוף סוף נתקבל, אפילו שלא שב, כל שכן אם היה שב שהיה מועיל לו יותר ויותר, אלא שסגרו דלתי התשובה בפניו, והיה צריך להפציר עד יפתח הפתח - וזהו משז"ל כל מה שיאמר לך בעל הבית עשה חוץ מצא - בעל הבית, דהיינו הקדוש ברוך הוא, כל מה שיאמר לך עשה מהמצות עשה חוץ מצא, שאם יאמר לך צא מביתי ואל תכנס, כענין אלישע אחר, אל תשמע לו, אלא תכנס בתשובה, כי זה חשקו של בעל הבית אלא שמטעה אותך עכ"ד הנפלאים.

ובתפארת שלמה (על פורים) כתב שזאת היה טעותו של אחר, שאדרבא דוקא עכשיו העת לשוב ולעבוד את ה' באמת ובתמים בלי לצפות לתשלום גמול, רק לעשות מאהבה. כדמצינו אצל הבעש"ט זי"ע דכאשר הודיעו לו מן השמים שאבד חלקו בעולם הבא הוא שמח יותר, ואמר, מעתה נעבוד את ה' שלא על מנת לקבל פרס.

דף טז. ע

בזמן שאדם מצטער - שכינה מה לשון אומרת קלני מראשי - קלני מזרועי - בספר חמרא וחיי למס' סנהדרין (מ"ו ע"א) מביא מתוס' רבינו פרץ שכיון ששבחן של ישראל חקוקים

בתפלין של הקדוש ברוך הוא כביכול, בראשו ובזרועו, לכן כשאדם מישראל מצטער, הרי השכינה מצטערת בראשה ובזרועה מקום התפלין.

אחר מאי, זמר יוני לא פסק מפומי – בליקוטי מהר"ן (סד, ה) כותב, שכל חכמה שבעולם יש לה זמר וניגון המיוחד לחכמה זו, ומזמר זה נמשכת חכמה זו. ומפני שאחר לא פסק פומיה מזמר יוני, נפל לאפיקורסות של חכמת יונית ויצא לתרבות רעה.

ולעתיד לבוא כשיתגלה בעולם הזמר של ראש אמנה הכולל כל הזימרות, אז תתבטל האפיקורסות. עכ"ל.

ר' מאיר רמון מצא תוכו אכל קליפתו זרק – כתב החיד"א בספרו מראיתי העין: אפשר דרך צחות כי רמון מלא ריש מס ויו נון אותיות אמצעיות גימטריא כ"ו שהוא מספר שם הויה וזהו שאמר תוכו אכל שהוא הקדושה שם הויה קליפתו זרק וכן עשה באחר שלמד הטוב שבו דוקא. א"נ דרך צחות רמון גימט' צור ועם ד' אותיות גימט' יצר. וזה רמז ר"מ רמון מצא ונדבק עם צור ישראל גימט' רמון קליפתו דהיינו מספרו עם ד' אותיות מספר יצר זרק ודוק;

דף יז: פה

ומותרין בהספד ובתענית שלא לקיים וכו' – במש"ל"מ (פ"ו דכלי המקדש הלכה ט') מבאר המשנה לפי מה שמשמע מהירושלמי (ריש פרק מקום שנהגו) דביום שמביא אדם קרבן, אז מלבד מה דאסור במלאכה, אסור ג"כ בהספד ותענית. ונמצא דביום טבוח היה ראוי מצד הדין לאסור בהספד ותענית, ורק כדי להוציא מלבן של צדוקין התיירו ביום טבוח שחל אחר השבת.

לענין פז"ר קש"ב – ופירש"י דרגל בפני עצמו היינו שאינו קרוי סוכות, והיינו לענין ההזכרה בתפילה דמזכיר שמיני עצרת ולא חג הסוכות, וכמ"ש התוס' לדעתו, והתוס' ס"ל דרגל בפני עצמו הכוונה לענין חיוב לינה למחרתו, וכתב בהערות הגריש"א שבברכי יוסף (או"ח תרס"ח ב') דן בטעה והזכיר חג הסוכות בליל שמיני עצרת, ומביא דברי רש"י ותוס' בסוגיין דשמיני עצרת הוה רגל בפני עצמו לענין ההזכרה, מיהו מיייתי דברי הגמ' סוטה (מ"א ע"א) דאיתא שם, ואי כתב רחמנא בחג הסוכות הוה אמינא אפי' יום טוב אחרון כתב רחמנא בבוא כל ישראל, וחזינן דבלשון של תורה נכלל גם שמיני עצרת בחג הסוכות, וע"כ כתב דבדיעבד אם אמר ביום חג הסוכות יצא וכל דברי רש"י דהוה רגל בפני עצמו הוא רק לענין לכתחילה. מיהו מסיק שם לדינא דאם היה דעתו שעכשיו חג הסוכות ולכך אמר ביום חג הסוכות לא יצא כיון דדעתו לעיקר הסוכות, ורק אם היה בדעתו על שמיני עצרת לקרותו חג הסוכות יצא. אמנם בחיי אדם (כלל כ"ח סט"ו) חולק עליו וס"ל הגם מי שהיה סבור שהוא חג הסוכות ואמר חג הסוכות יצא ידי חובתו. ועכ"פ א"ש היטב דאיכא חידוש בזה דהוה רגל בפ"ע, דלענין לכתחילה עכ"פ צריך להזכיר שם בפני עצמו. (ובברכי יוסף נקט ליל שמ"ע שכך הוא בהוה שמצוי הוא לשכוח אך ה"ה בטעה ביום שמ"ע וככל הנ"ל). [ולענין דינא יש לצדד לחזור בתפילתו דהוה ספק ספיקא, דכל דברי חיי אדם הוא דוקא להנך ראשונים דמוקי להא דרגל בפני עצמו לגבי יעלה ויבוא, אבל לשאר ראשונים נראה דהוה פשיטא

להו דחשיב רגל בפ"ע לענין זה. וגם לדעת רש"י ותוס' דס"ל דאיכא חידוש בזה והיינו דמתאים לומר דהוה המשך דחג הסוכות, מ"מ איכא לסברת הברכ"י דהיכא דנתכוין על חג הסוכות חשיב טעות, וצ"ע].

עוד ציין שהרמב"ן בסוכה (מ"ח ע"א) כתב דהוה רגל בפני עצמו לענין אם היה חיגר ביום ראשון ונתפשט ביום שני כיון דלא חזי בראשון לא חזי בשני, וזה נוהג בכל שבעת ימי החג, אבל שמיני רגל בפ"ע הוא ואף על גב דלא חזי בכל הנך חזי בשמיני. ולדברי הרמב"ן מבואר היטב משא ומתן דסוגיין, דהוה סבר דכיון דהוה רגל בפ"ע וא"כ אינו מועיל לתשלומין לראשון, וע"ז קאמר דאף דאית ליה סיבה בפ"ע להתחייב מ"מ הוה ג"כ תשלומין לראשון. מיהו מסיק הרמב"ן שם דאף דאית ליה מחייב בפ"ע בחגיגה מ"מ אינו רגל מיוחד לעצמו לגמרי, שאם כבר הביא קרבן חגיגה בראשון שוב אינו צריך לחזור ולהביא חגיגה בשמיני. (ועי' מ"ש בהערות שם וביומא ב' ע"א).

דף יז: פה

קצירה ביום טוב מי שרי – הנה נחלקו הראשונים בהך התירא דהותרו מלאכות לצורך אוכל נפש, דדעת התוס' (ביצה ג' ע"א ד"ה גזירה) דקצירה אסורה ביום טוב גם לצורך אוכל נפש, וכל מה שהותר הוא דוקא מלאכות שמשעת לישא ואילך. והר"ן חולק, וכתב (ריש פ"ג דביצה) דגם שאר מלאכות הותרו ביום טוב ורק חכמים אסרו מלאכות אשר הרגילות בהם הוא לצורך זמן מרובה כגון קצירה שהוא לימים רבים. ובטורי אבן הקשה להנך שיטות דס"ל דכל המלאכות הותרו לצורך אוכל נפש ואף הנך דקודם לישא, אמאי קאמר דקצירה ביום טוב מי שרי הא מותר לקצור ביום טוב. ומתריך ע"ז דכל מה שהותר הוא דוקא לצורך אוכל נפש אבל היכא דעושה לצורך חול אסור, וע"כ שפיר חשיב דקצירה אסורה ביום טוב. מיהו הקשה ע"ז מדברי הגמ' בפסחים (מ"ו ע"א) דאיתא שם, איתמר האופה מיום טוב לחול רב חסדא אמר לוקה רבה אמר אינו לוקה רב חסדא אמר לוקה לא אמרינן הואיל ומיקלעי ליה אורחים חזי ליה רבה אמר אינו לוקה אמרינן הואיל. וא"כ אליבא דרבה הותרו גם מלאכות שאינם לצורך אוכל נפש, ואמאי חשיב קצירה מלאכה האסורה ביום טוב. ומתריך דבאמת ריו"ח ח"ו"ל דדרשי הך דרשא לא ס"ל כרבה וס"ל דלא אמרינן הואיל, ולכך ס"ל דקצירה אסורה ביום טוב. ועי' בהערות הגריש"א מש"כ בזה.

גליון זה יוצא לאור ע"י שיעור הדף היומי בביהמ"ד אהל תורה רח' הרב יוסף קארו 4 ביתר.

מידי ערב נמסר שיעור בצורה רהוטה ובהירה בשעה 7.00 בערב ניתן לשמוע את השיעורים בקול הלשון במס' 03-6171111 להקיש *7 ואז קוד 966339 שלוחה 6 ניתן לקבל גליון זה ע"י בקשה למייל: K0504166339@gmail.com

ניתן לקבל גם את הגליון היוצא ע"י בית מדרש גבוה לכהנים ללימוד הלכות עבודת ביהמ"ק.